

найчастіше використовували такий засіб перекладу як калькування – 35%. На другому місці в українських перекладах є транскрипція (22%), на третьому – транскрипція + калькування (14%). Далі ідуть ще функціональний аналог (10%), контекстуальний переклад (5%) та транслітерація (5%), конкретизація (3%), генералізація (3%) та транспозиція (3%).

Список літератури

1. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник. – К. : Довіра, 2006. – 703 с. – Режим доступу : <http://ukrlit.org/slovnuk/pozdorijzja/>
2. Кротов Я. Г. Джентльмен в царстве Божьем / Я. Кротов // Дружба Народов, 1992. – №2. – С. 233-235.
3. Льюїс К. С. Хроніки Нарнії. Лев, Біла Відьма та шафа / К. С. Льюїс; [пер. з англ. В. Наріжна]. – Дніпропетровськ : Проспект, 2006. – 224 с.
4. Льюїс К. С. Хроніки Нарнії. Небіж чаклуна / К. С. Льюїс; [пер. з англ. В. Наріжна]. – Дніпропетровськ : Видавництво «Проспект», 2008. – 224 с.
5. Льюїс К. С. Хроніки Нарнії. Подорож Досвітнього мандрівника / К. С. Льюїс; [пер. з англ. С. Андрухович]. – Дніпропетровськ : Видавництво «Проспект», 2008. – 240 с.
6. Льюїс К. С. Хроніки Нарнії. Принц Каспіян. / К. С. Льюїс; [пер. з англ. С. Андрухович]. – Дніпропетровськ : Видавництво «Проспект», 2008. – 240 с.
7. Льюїс К. С. Хроніки Нарнії. Срібне крісло / К. С. Льюїс; [пер. з англ. В. Наріжна]. – Дніпропетровськ : Видавництво «Проспект», 2008. – 224 с.
8. Новий Завіт з коментарем. – Львів : «Атлас», 1994. – 670 с.
9. Символи : Змія // Новий Акрополь. Культурна асоціація – Режим доступу : <http://www.newacropolis.org.ua/ua/interesting/symbols/?DETAIL=3154>
10. АБВУД Lingvo x3 dictionary – Режим доступу : <http://www.lingvo.ru>.
11. Bane M. Myth Made Truth : the Origins of the Chronicles of Narnia – C. S. Lewis : 20th Century Christian Knight / Bane M. – Режим доступу : <http://subscribe.ru/archive/religion.proland>.
12. Lewis Clive Staples. The Chronicles of Narnia. – Режим доступу : <http://www.e-reading.org.ua/bookbyauthor.php?author=19229#ser3463>
13. Schakel Peter J. The Way into Narnia : A Reader`s Guide / Peter J. Schakel–Michigan : Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2005. – 215 p.

Н. Кравченко
(Одеса)

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ САКРАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ В ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНОЇ ПРОПОВІДІ ТА МОЛИТВИ

Стаття присвячена порівняльному вивченню реалізації сакральної лексики в текстах англомовних проповідей та молитов. Дослідження дозволило дійти висновку, що використання сакральної лексики в текстах, що аналізуються, безпосередньо залежить від прагматичної спрямованості комунікативного акту, в зв'язку з чим в тексті проповіді спостерігається значно більш різноманітне використання арсеналу лексичних засобів відображення сакральності, ніж в тексті молитви.

Ключові слова: сакральна лексика, проповідь, молитва, прагматична спрямованість.

Стаття посвящена сопоставительному изучению реализации сакральной лексики в текстах англоязычных проповедей и молитв. Исследование позволило прийти к выводу, что использование сакральной лексики в анализируемых текстах напрямую зависит от прагматической направленности коммуникативного акта, в связи с чем в тексте проповеди наблюдается значительно более разнообразное использование арсенала лексических средств реализации сакральности, чем в тексте молитвы.

Ключевые слова: сакральная лексика, проповедь, молитва, прагматическая направленность.

The paper is devoted to the comparative study of the sacral vocabulary realisation in English sermons and prayer texts. The research allowed to conclude that the use of sacral vocabulary directly depends on the pragmatic orientation of the communicative act, therefore sermons are characterized by a far more diverse use of the lexical means of sacrality realisation than prayer texts.

Key words: sacral vocabular, sermon, prayer, pragmatic orientation.

Мовлення в межах конфесійного стилю, або конфесійне мовлення, обслуговує як потреби священнослужителів — духовних осіб, так й парафіян, тих, хто вірить у Бога. Лексика конфесійного стилю тематично спеціальна, стандартна, особлива, чітко відмежована від лексики інших стилів.

Вивчення особливостей функціонування сакральної лексики в жанрах релігійного дискурсу (молитви та проповіді) є актуальним, тому що саме активне вживання цієї лексики й вирізняє релігійний дискурс з інших видів дискурсів.

Об'єктом дослідження є англійська проповідь та молитва як специфічний вид комунікативного акту. Як **предмет** дослідження розглядалися особливості вживання сакральної лексики в комунікативному акті усної англійської проповіді та молитви.

Матеріалом дослідження слугували тексти 7 усних англійських проповідей, 12 текстів молитви, записаних у природній обстановці (під час англійських богослужінь – безпосередньо у храмі), загальним обсягом 58 сторінок формат А4, 14 шрифт Times New Roman Суг письмової транскрипції, усного тексту (127 хвилин звукового мовлення).

Мета даного дослідження полягала у порівнянні основних закономірностей реалізації категорії сакральності в текстах англійської проповіді та молитви. Для розв'язання цієї мети перш за все необхідно визначити прагматичну спрямованість текстів проповіді та молитви та встановити екстралінгвістичні параметри релігійного спілкування.

Історія риторики як науки нараховує дві з половиною тисячі років. За цей час вона пройшла найскладніший шлях і на кожному етапі свого розвитку по-різному осмислювалася суспільством, що знайшло своє відображення в її дефініціях.

Аналіз наявних визначень риторики дав можливість припустити, що всі вони є різними модифікаціями визначення риторики як науки переконування. У даній роботі риторику тлумачимо як „науку про способи переконування, різноманітні форми переважно мовної дії на аудиторію, яка робиться з урахуванням особливостей останньої і з метою одержання бажаного ефекту” [2, с. 123].

Через те, що одним з об'єктів дослідження є особливий вид мовленнєвої діяльності – релігійна **проповідь**, необхідно висвітлити основні положення вчення про християнське церковне проповідництво – **гомілетуку**, метою якої є створення теорії проповіді, що базується на розкритті природи пастирського слова та описі адекватного методу проповідування. Головна проблема створення методу проповідування полягає в суперечності вимог, які ставляться до нього: з одного боку, проповідь Істини вимагає вилучення в душі будь-якої особистої егоїстичної зацікавленості, здатної спотворити Істину; вимагає повного зречення від своєї волі, а з іншого боку, дієвість і ефективність проповіді передбачає зворотне – найповнішу мобілізацію волі, думки й духовних сил проповідника. Тому завдання створення проповідницького методу треба розуміти як примирення взаємосуперечливих вимог. Це духовно-практичне завдання неминуче доводиться вирішувати кожному проповідникові, бо гомілетична наука наразі не отримала потрібного розвитку в цьому питанні.

Власне лінгвістичний підхід до дослідження проповіді з позицій теорії комунікації і теорії мовленнєвих актів надає можливість зарахувати усну англійську проповідь до специфічного виду комунікативного мовленнєвого акту. Підставою для цього слугував аналіз численних визначень проповіді, які існують у риториці, гомілетичній і лінгвістиці; він показав, що, незалежно від того, який аспект релігійної проповіді покладається в основу розуміння її сутності, проповідь визначається як промова, що виголошується, як правило, у церкві священником (*адресантом*) перед громадою (*адресатом*) усно у формі монологу за допомогою певної мови (*коду*) з *метою* здійснити релігійно мотивований вплив на адресата.

Таким чином, можна стверджувати, що проповідь – це комунікативний мовленнєвий акт, тому що в ній наявні всі основні компоненти, що виокремлюються як обов'язкові складові комунікативного акту: відправник інформації, одержувач інформації, форма інформації, канал зв'язку, код, контекст.

Окремі складники мовленнєвого комунікативного акту проповіді мають певні ознаки, які відрізняють проповідь від світських комунікативних актів:

- адресант і адресати проповіді – це певне коло людей, об'єднаних або покликаних бути об'єднаними в межах релігійної віри;
- крім реальних комунікантів, у модель комунікативного акту проповіді „вбудовано” прихованого адресата, або вищого „наадресата” – Бога;
- у прагматичних намірах адресанта домінує бажання не стільки передати особистий світогляд, скільки вчення, дане згори; таким чином, можна говорити про те, що проповідник виступає в ролі адресанта – посередника між над адресантом – Богом і адресатами – людьми-вірянами.

Безпосередньо спілкування з Богом здійснюється через **молитву**. „Молитва – природне діяння віруючого, це свого роду дихання його душі” [4, с. 213]. Власне у етимології слова „молитва” в різних мовах простежуються дві її іпостасі: звернення (звертання) до Бога та прохання. По суті, щонайменше половина молитви становить собою саме звернення, а у другій половині звернення переходить у прохання [10, с. 178].

Цілком природно, виходячи з вищевикладеного, що однією із специфічних категорій, властивих релігійним текстам і, у тому числі, текстам релігійної проповіді та молитви, є так звана категорія **сакральності**, що трактується як одна з концептуальних категорій антропоцентричної спрямованості [6, с. 31].

Перш ніж перейти безпосередньо до аналізу лексичних засобів реалізації сакральності в досліджуваних текстах, варто дати визначення поняття "сакральність". *Сакральний* (від лат. *sacer* – *священний, святий*) – священний, той що служить релігійним цілям; дотичний священного, релігійного. В англійській мові значення поняття *sacral* трохи вужче – "обрядовий", "ритуальний".

У лінгвістиці одержало поширення поняття "сакральні тексти" [1], під якими розуміються практично всі види релігійних текстів. В.Г. Адмони називає сакральними практично всі види релігійних текстів, застосовуючи такий критерій, як наявність у цих текстах "відомої частки сакральності" [1, с. 97], яка вимагає деякого дистанціювання від утилітарної мови. Пояснення цьому криється в тому, що сакральні (читай – релігійні) тексти, будучи результатом одкровення, являють собою, по термінології В.А. Кухаренко, закриті системи [5, с. 63], тобто вони завершені, закінчені, їх елементи не підлягають подальшому розвитку, вилученню або заміні. Це означає, що вони не можуть бути ні переглянуті, ні піддані подальшому розвитку, а тільки витлумачені.

У зв'язку із цим, текст проповіді можна вважати "вторинною формою сакральних текстів" [1, с. 99], яка несе на собі стильові риси того основного тексту, у якому викладені постулати відповідної релігії. При породженні тексту християнської проповіді основним первинним сакральним текстом виступає певний фрагмент з Біблії, або якийсь біблійний сюжет.

Перш ніж перейти безпосередньо до опису результатів аналізу лексичних засобів реалізації сакральності в текстах проповіді й молитви, необхідно ще раз нагадати про особливість англіканського віровчення. Будучи державною, англіканська церква тісно пов'язана з оточуючим її суспільним і політичним середовищем і "перейнята духом пристосованості до навколишнього середовища", що часто критикується догматичними богословами [9, с. 45]. З іншого боку, вони відзначають, що проповідь в англіканським богослужінні, займаючи центральне місце [3, с. 89], несе на собі "печатку свіжості й релігійної дійсності – з'єднання "сучасності" і жвавості з незмінністю самого релігійного змісту" [8, с. 165]. На наш погляд, представляється цікавим розглянути способи реалізації сакральності в текстах, які характеризуються "сучасністю й жвавістю" мовних показників.

У результаті аналізу досліджуваних проповідей виявилось, що в даних текстах використовуються кілька груп сакральної лексики:

До першої групи відноситься традиційно релігійна лексика – вузька понятійна й термінологічна підсистема – та частина словникового складу мови, за допомогою якого виражаються релігійні значення й змісти. Це та лексика, яка безпосередньо характеризує релігійний текст, є присутньою у всіх видах текстів релігійної проповіді, незалежно від того, з якого приводу вона вимовляється і перед яким адресатом. Розглянемо різні групи відповідних лексичних одиниць.

Лексика, що позначає символ віри: *God, Jesus Christ, Holy Spirit*. Необхідно відзначити, що в текстах усіх досліджуваних проповідей спостерігається частотне уживання лексики, що позначає символ віри, чим і пояснюється велика різноманітність номінацій:

God – Lord, Father, Love (в значенні «*God is Love*»);

Jesus Christ – Saviour, the Son of God, Messiah;

Holy Spirit – the Spirit of God, Holy Ghost, Spirit of Truth.

Враховуючи, що згадування Триєдиного Бога (Святої Трійці – Бога-Отця, Бога-Сина, Святого Духа) у проповідях характеризується високим рівнем частотності, цікаво було простежити, у якому співвідношенні перебувають традиційні номінації Трійці до синонімічних їм варіантів. Традиційно прийняті номінації Триєдиного Бога (*God, Jesus Christ, Holy Spirit*) відрізняються більшим відсотком уживань, ніж кожна з синонімічних їм номінацій, за виключенням номінації *God* (20,8%), де спостерігається також досить високий процент уживання лексичних одиниць *Lord, Father* (16% та 13% відповідно). Згадування Бога-Отця в

тексті проповіді майже у півтора рази перевищує згадування Бога-Сина і втричі – Святого Духа. Цим і пояснюється часта заміна слова *God* словами *Lord* і *Father*, що допомагає уникнути занадто частих повторів.

Дещо інша картина спостерігається в текстах молитви. Виходячи з того, що повтори - невід'ємна частина молитви, що надає особливий ритм молитовному тексту, в текстах молитви спеціально використовується не різноманітна, синонімічна лексика, а, навпаки, декілька разів (іноді – поспіль) вимовляються ідентичні лексичні одиниці. Винятком в даному випадку також є номінація Бога-Отця, що дає підставу говорити про відносну рівнозначність лексичних одиниць *God, Lord, Father* в досліджуваних текстах.

Лексика, що позначає основні релігійні дії, які можна умовно розділити на: а) загально релігійні дії: *to pray, prayer, the confirmation, liturgy, mess, sacrifice, baptism, to baptize, faith, to believe, to preach, to sermonize; divine service, fast, lent* і ін. і б) історичні дії і явища: *Resurrection, crucifixion, revelation, Holy Communion*.

Необхідно сказати, що використання такого роду лексики частково залежить від теми проповіді. Наприклад, якщо проповідь вимовляється в період напередодні Великодня, і саме в день Святого Воскресіння, то частіше згадуються такі загальнорелігійні й історичні дії і явища як *fast, lent, sacrifice, crucifixion*.

Лексика, що позначає церковні інститути: *church, monastery, cloister* та ін. Найбільш частотним уживанням характеризується слово *church*, що пояснюється, по-перше, різним його тлумаченням у проповіді: *church* як церковний інститут у цілому, християнська церква (напр., "*can anyone imagine that in the Apostolic period, the Christian Church would have been subjected to any kind of reproach...*") і *Church* – у значенні Англійська церква (напр., "*unfortunately, we ourselves do not value our church...*"), а, по-друге, частим використанням його в атрибутивній функції (напр., *Church life, Church hierarchy, Church questions, Church bishops* і т.д.)

Суцільна вибірка лексичних одиниць, що відносяться до традиційно релігійної лексики, дозволила визначити частотність їх уживань у тексті проповіді. Тексти проповідей характеризуються практично рівним відсотком уживання різних тематичних груп традиційно релігійної лексики (20–25%). Виключення становлять лексичні одиниці, що позначають історичні релігійні дії і явища. Пояснення цьому криється в тому, що, незважаючи на різноманітність зафіксованих у досліджуваних текстах лексичних одиниць цього роду, їх уживання обмежується 1-2 випадками в цілому тексті, тоді як слова типу *God, Church* можуть зустрічатися в тексті однієї проповіді до 20 разів.

Суцільна вибірка лексичних одиниць, що відносяться до традиційно релігійної лексики, дозволила визначити частотність їх уживань у тексті молитви. Найбільшою частотністю в текстах молитви характеризуються лексичні одиниці, що позначають символ віри. Це пояснюється тим, що майже кожна молитва починається зі слів "*In the name of the Father, and the Son, and the Holy Spirit*". Доволі високий відсоток (10,3%) вживання лексичних одиниць, що позначають церковні інститути, забезпечується за рахунок однієї лексичної одиниці – "*church*", яка в тексті молитви зустрічається з великою частотністю.

Таким чином, проведено дослідження особливостей вживання сакральної лексики в досліджуваних текстах дозволяє зробити висновок про те, що в текстах проповіді спостерігається більш різноманітне використання арсеналу лексичних засобів відображення сакральності. Це пояснюється тим, що проповідь має іншу прагматичну спрямованість: якщо молитва спрямована на благання, схвалення, каяття і тому в ній використовується ритмічне повторення тих самих фраз, то проповідь має на меті переконання, аргументованість, надихання пастви і тому використання синонімічних лексичних засобів в її тексті набагато більший.

Перспективним убачається дослідження просодичних засобів реалізації сакральної лексики в текстах усних англомовних молитов та проповідей с метою виявлення провідних інтонаційних параметрів, що приймають участь в створенні впливового ефекту даних текстів.

Список літератури

1. Адмони В.Г. Система форм речевого высказывания / В.Г. Адмони // РАН Ин-т лингв. исслед. – СПб., 1994. – 153 с.
2. Апресян Г.З. Ораторское искусство / Г.З. Апресян. – М. : МГУ, 1969. – 160 с.
3. Булгаков Г. Теория православно-христианской пастырской проповеди (этика гомилии) / Г. Булгаков – Курск, 1916. – 168 с.

4. Искатель Непрестанной молитвы, или Сборник изречений и примеров из книг Священного Писания и сочинений богомудрых подвижников благочестия о непрестанной молитве. – М. : Правосл. Братство иконы «Неопалимая купина», 1991. – 222 с.
5. Кухаренко В.А. Интерпретация текста / В.А. Кухаренко. – Одесса : Латстар, 2002. – 288 с.
6. Малинович Ю.М. Семантика эгоцентрических категорий в концептуальной модели естественного языка / Ю.М. Малинович. – Иркутск : ИГПИИЯ, 1998. – С. 26–39.
7. Настольная книга священнослужителя : В 8 т. – М. : Изд-во Моск. Патриархии, 1985–1989. – Т.2. – 196 с.
8. Фаворов Н. Руководство к церковному собеседованию или Гомилетика / Н. Фаворов. – Киев, 1858. – VIII. – 257 с.
9. Флоренский П. Храмовое действо как синтез искусств / П. Флоренский // Собрание сочинений. Т. 1. Статьи по искусству. – Paris, 1985. – С.41–62.
10. Davies J.G. A Select Liturgical Lexicon / J.G. Davies. – London, 1965. – 289 p.
11. Dix D.G. Shape of the Liturgy. – London, 19

**В. Куковська
(Чернівці)**

РОЛЬ ФОРЕНЗОНІМІВ У ЗДІЙСНЕННІ МОВЛЕННЕВОГО ВПЛИВУ НА СУД ПРИСЯЖНИХ У АНГЛОМОВНИХ ЗАХИСНИХ ПРОМОВАХ АДВОКАТА

У статті розглянуто сутність номінації учасників судового процесу в англomовних захисних промовах та їх роль у здійсненні ефективної мовленнєвої сугестії на суд присяжних. Встановлено, що найбільш вживаним типом форензонімів в промові адвоката є звернення до присяжних, що забезпечує сприятливу для захисника комунікативну ситуацію.

Ключові слова: звертання, звернення, апелятиви, форензоніми, мовленнєвий вплив, захисна промова.

Стаття посвячена дослідженню сутності номінації учасників судового процесу в англomовних захисних промовах та їх роль у здійсненні ефективної мовленнєвої сугестії на суд присяжних. В результаті проведеного аналізу встановлено, що частіше за все адвокат в своїй речі звертається до присяжних, що в значительній степені впливає на створення сприятливої для захисника комунікативної ситуації.

Ключевые слова: обращение, апелляции, форензонимы, речевое воздействие, защитительная речь.

The article investigates the nature of the nomination of trial participants in the English defensive speeches and their role in exerting a verbal impact on the jury. A verbal behavior of communicants is largely realizing through constant linguistic and behavioral patterns, among which an important place belongs to appeals. They signal about the socio-typed relationship between communication participants, which are established as part of a communicative act, and represent the attitude of a communicant to another one. In his speech, a barrister makes a special choice of possible means of address, exerting thereby an appropriate emotional and logical impact on the audience. Being a special group of appeals, forenonyms both carry specific information value and convey the emotional and expressive connotation of a saying that largely affects the creation of a favorable to the defender communicative situation. At the same time, forenonyms serve as a functional element of communication and are the main verbal means of address expression in barristers' speeches. They implicitly express the main intention of the defender as well. The analysis shows that defenders in their speeches refer the most to the jury, because at this stage of a court hearing the main task of a barrister is namely to convince the jury of the innocence of his client. In second place is the appeal to the prosecutor, which is aimed at leveling the judicial personality of the opponent. Next by the number of occurrences of forenonyms is an appeal to the defendant, whom a barrister provides personal status in his closing arguments. An appeal to the judge in defensive speeches is found the least.

Key words: address, appeal, forenonyms, verbal impact, defensive speech.

Постановка наукової проблеми. Проблема дослідження комунікативної взаємодії індивідів, орієнтації на діалогічну взаємодію адресата та адресанта, зумовлену їх соціальними ролями та особливістю комунікативної ситуації і середовищем спілкування, є одним із домінуючих напрямів сучасної лінгвістики.

Мовленнєва поведінка комунікантів значною мірою реалізується за допомогою сталих мовних і поведінкових стереотипів, важливе місце серед яких належить звертанням. Вони сигналізують про соціально-типізовані взаємовідносини учасників комунікації, які встановлюються в рамках комунікативного акту, та репрезентують ставлення одного учасника спілкування до іншого. Будучи основним вербальним засобом вираження адресованості, різні форми прямого звертання до учасників комунікативного процесу і непрямих звернень до осіб, що так чи інакше мають відношення до предмету бесіди, виступають функціональним